

SISTEME ȘI MECANISME INTERNAȚIONALE DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI APLICABILE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

INTERNATIONAL PROTECTION SYSTEMS AND MECHANISMS OF HUMAN RIGHTS APPLICABLE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.2\(110\).03](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.2(110).03)

CZU: 342.7(478)

Natalia CTITOR,
doctor, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

Fundamental human rights and freedoms are respected insofar as they are known to society at large and to each individual in particular, and become known only to the extent that they are acquired.

The formation of the legal culture, in the stated sense, is an essential field of activity of the state authorities, becoming a necessity for each individual to have sufficient knowledge in order to be aware of the content and essence of his rights, freedoms and possibilities, so that later he should show respect and tolerance for the similar rights of other members of society, as well as of society as a whole.

Keywords: *fundamental human rights and freedoms, systems, mechanisms, society, legal culture.*

REZUMAT

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt respectate în măsura în care sunt cunoscute societății în general și fiecărui individ în special și devin cunoscute numai în măsura în care sunt însușite.

Formarea culturii juridice, în sensul declarat, este un domeniu esențial de activitate al autorităților de stat, devenind o necesitate pentru fiecare individ să aibă cunoștințe suficiente pentru a fi conștient de conținutul și esența drepturilor, libertăților și posibilităților sale, pentru ca ulterior să manifeste respect și toleranță față de drepturile similare ale celorlalți membri ai societății, precum și ale întregii societăți.

Cuvinte-cheie: *drepturile și libertățile fundamentale ale omului, sisteme, mecanisme, societate, cultură juridică.*

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt respectate în măsura în care sunt cunoscute de societate, în sens gene-

ral, și de fiecare individ, în particular, și devin cunoscute doar în măsura în care sunt însușite.

Formarea culturii juridice, în sensul enunțat, reprezintă un domeniu esențial de activitate ale autorităților statale, devenind o necesitate ca fiecare individ să posede cunoștințe suficiente pentru a conștientiza conținutul și esența drepturilor, libertăților și posibilităților sale, pentru ca, ulterior, să manifeste respect și toleranță vis a vis de drepturile similare ale celorlalți membri ai societății, precum și ale societății întregi.

Dinamica evoluțiilor în domeniul drepturilor omului, în secolul XX, a fost și este evidențiată atât prin activitatea unor organizații internaționale, precum și de unele ideologii, în timp ce ultimele au descris și analizat temeiul și legitimitatea drepturilor omului, organizațiile internaționale interguvernamentale și nonguvernamentale au jucat rolul esențial în procesul de codificare a normelor de drept internațional, precum și în monitorizarea implementării drepturilor omului de către statele sale membre.

În cadrul sistemului universal de protecție a drepturilor omului, rolul decisiv a revenit Organizației Națiunilor Unite, precum și celor 15 agenții specializate (Organizația Internațională a Muncii, Organizația Mondială a Sănătății, Fondul pentru Copii al Națiunilor Unite, Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură etc.).

ONU este cea mai importantă organizație internațională din lume, creată pe 24 octombrie 1945, odată cu ratificarea Cartei Națiunilor Unite, care statuează principiile de bază ale relațiilor internaționale.

Obiectivele primordiale ale Națiunilor Unite, conform Cartei, sunt de a proclama drepturile fundamentale ale omului, de a garanta respectul pentru dreptul internațional, precum și de a ameliora standardele de viață pe tot cuprinsul globului.

Națiunile Unite reprezintă o structură largă și complexă pentru astfel de preocupări, în sistemul său coexistând organisme cu structuri și competențe variate.

Toate aceste organisme țin cont de con-

vențiile adoptate în domeniul drepturilor omului sub egida ONU și a structurilor sale cu ajutorul cărora se evaluează modul în care statele-părți își îndeplinesc obligațiile.

ONU este singurul forum internațional în cadrul căruia toate statele pot fi reprezentate și pot participa la dezbaterea problemelor globale.

În momentul în care statele devin membre ale ONU, acestea acceptă și își asumă obligațiile prevăzute de Carta Națiunilor Unite. În prezent, 193 de țări sunt membre ale ONU.

Republica Moldova a devenit membru al ONU la 2 martie 1992, odată cu adoptarea de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite a Rezoluției 46/223.

Funcționarea ONU se realizează prin intermediul a șase organe principale, prevăzute în Carta Națiunilor Unite și anume: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul. Alături de acestea funcționează și alte organe subsidiare, care ajută organele principale în îndeplinirea atribuțiilor lor și nu au competență proprie, ci o competență delegată de organul principal.

Adunarea Generală este organul principal al ONU, dispunând de cele mai vaste competențe politice, administrative și financiare, și care se întrunește în sesiuni ordinare sau extraordinare pentru a dezbată cele mai stringente probleme mondiale.

Toate statele-membre ale ONU sunt reprezentate în Adunarea Generală.

Deciziile în probleme-cheie, precum pacea și securitatea internațională, admiterea de noi membri și bugetul ONU, sunt aprobate cu o majoritate de două treimi din voturi.

Alte decizii sunt votate prin majoritate simplă.

Adunarea nu poate forța statele să acționeze, dar recomandările ei sunt indicatorul opiniei internaționale generale și reprezintă autoritatea morală a comunității națiunilor.

Adunarea Generală își exercită mandatul

prin intermediul a șase Comitete Principale – Comitetul I (securitate și dezarmare), Comitetul II (economic și financiar), Comitetul III (social-umanitar), Comitetul IV (politici speciale și decolonizare), Comitetul V (administrativ-bugetar), Comitetul VI (juridic) – și prin intermediul organismelor subsidiare – nenumărate comitete, comisii, consilii, grupuri de lucru ș. a.

După dezbaterile problemelor ce se află pe ordinea de zi, aceste organe subsidiare își înaintează recomandările sub formă de proiecte de rezoluții și decizii pentru discuții în timpul sesiunilor plenare ale Adunării Generale.

Consiliul de Securitate este un organ colegial restrâns, ale cărui atribuții vizează menținerea păcii și securității internaționale.

Consiliul este compus din 15 membri, dintre care cinci permanenți (SUA, Federația Rusă, China, Marea Britanie, Franța) și zece membri nepermanenți aleși de Adunarea Generală pentru o perioadă de doi ani.

În cazul în care Consiliul consideră că există o amenințare la adresa păcii mondiale, acesta pune, mai întâi, în discuție modalitățile de rezolvare pașnică, poate sugera principiile unui acord de pace sau poate media conflictul.

În cazul unor conflicte armate, Consiliul încearcă să asigure încetarea focului, poate trimite o misiune de menținere a păcii pentru a ajuta părțile aflate în conflict să respecte armistițiul și să împiedice reluarea violențelor.

Consiliul poate lua măsuri de implementare a deciziilor sale, poate impune sancțiuni economice sau embargouri asupra armelor.

Consiliul Economic și Social (ECOSOC) coordonează activitatea economică și socială a Națiunilor Unite și a organizațiilor din sistemul ONU.

ECOSOC inițiază studii și analize privind economia mondială, problematica socială, culturală, educația și sănătatea la nivel internațional și face recomandări în legătura

cu aceste probleme Adunării Generale, membrilor ONU și agențiilor specializate.

În calitate de forum central de abordare a subiectelor economice și sociale internaționale și de formulare a recomandărilor de politici, Consiliul joacă un rol-cheie în cooperarea internațională pentru dezvoltare și se poate consulta cu organizațiile neguvernamentale, formând, în așa mod, o legătură între Națiunile Unite și societatea civilă.

Consiliul are 54 de membri, aleși de Adunarea Generală pentru mandate de trei ani.

Consiliul de Tutelă a fost înființat pentru a asigura supravegherea internațională a unor teritorii, aflate sub tutelă și administrate de șapte state-membre ale ONU; de asemenea, s-au asigurat toate măsurile necesare pregătirii teritoriilor respective pentru autoguvernare și independență.

Consiliul de Tutelă și-a desfășurat activitatea până în anul 1994, când ultimul teritoriu (din cele 11 supravegheate de Consiliu) aflat sub tutela ONU și-a dobândit independența.

Consiliul de Tutelă și-a formulat regulile de procedură, astfel încât să se poată întruni doar în caz de nevoie și este alcătuit actualmente din cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate.

Curtea Internațională de Justiție este principalul organ judiciar al ONU, compusă din 15 judecători aleși de Adunarea Generală și de Consiliul de Securitate, care iau decizii prin vot independent și simultan.

Curtea dezbate disensiunile dintre state în baza participării voluntare a statelor aflate în litigiu. Dacă un stat alege să participe la procedurile Curții, atunci acesta este obligat să se supună rezoluțiilor acesteia.

În 1993, Adunarea Generală a ONU a consolidat sistemul promovării și implementării drepturilor omului prin crearea funcției de Înalt Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, mandatat să coordoneze toate programele Națiunilor Unite în materie de drepturi ale omului și să le îmbunătățească eficiența.

Înaltul Comisar a devenit principalul responsabil pentru promovarea și implementarea unor proiecte de acest gen în sistemul Națiunilor Unite. Acționând sub directa autoritate a Secretarului General, în calitate de reprezentant al acestuia în domeniul drepturilor omului, Înaltul Comisar raportează Adunării Generale, Consiliului Economic și Social și Consiliului pentru Drepturile Omului.

Mandatul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului are patru componente esențiale: realizarea parteneriatului global pentru drepturile omului, prevenirea încălcărilor drepturilor omului și acțiunea în caz de urgență; promovarea drepturilor omului, a democrației și dezvoltării, a păcii durabile; coordonarea sistemului global al Națiunilor Unite al programelor pentru drepturile omului.

În sistemul Națiunilor Unite există două tipuri de mecanisme de monitorizare a implementării drepturilor omului: mecanisme extraconvenționale, create conform Cartei ONU și mecanisme convenționale, create în baza tratatelor internaționale privind drepturile omului.

Consiliul pentru drepturile omului, creat în 2006 [1], ca mecanism extraconvențional de monitorizare a implementării drepturilor omului, a înlocuit Comisia ONU pentru drepturile omului. Acesta are drept scop promovarea și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la nivel global.

Consiliul ONU pentru Drepturile Omului vizează, în principal, următoarele probleme: dezbateră cazurilor de violare a drepturilor omului, inclusiv a celor cu caracter major și sistematic; elaborarea de recomandări adresate Adunării Generale ONU cu privire la dezvoltarea dreptului internațional în domeniul Sisteme de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; furnizarea de contribuții în vederea prevenirii violărilor drepturilor omului și a unui răspuns prompt în cazul urgențelor în domeniul drepturilor omului; promovarea aplicării depline a obligațiilor asumate de către state

în domeniul drepturilor omului; coordonarea planului de acțiuni în domeniul drepturilor omului și a chestiunilor relevante pentru acest domeniu în cadrul sistemului ONU.

Consiliul ONU pentru Drepturile Omului este constituit din 47 de state membre ONU. Statele-membre sunt alese de Adunarea Generală și pot avea cel mult două mandate consecutive, cu o durată de trei ani.

Procedurile speciale – denumirea generică a instrumentului de bază al Consiliului pentru Drepturile Omului, prin intermediul căruia este abordată situația particulară a unei țări sau chestiuni tematice în toate regiunile lumii.

Procedurile speciale sunt reprezentate fie de o persoană – un raportor, un reprezentant special sau un expert independent, fie de un grup de lucru format dintr-un corp de experți care îndeplinesc sarcini specifice, încredințate de Consiliu prin rezoluțiile adoptate de membrii săi.

Mandatele procedurilor speciale cer de la experții desemnați să examineze, să monitorizeze și să consilieze cu privire la situația drepturilor omului în anumite țări sau teritorii și să prezinte rapoarte publice asupra mandatului de țară ori asupra fenomenului încălcării drepturilor omului la nivel mondial, în cazul mandatului tematic.

Raportorii speciali prezintă rapoartele cu concluziile respective Consiliului pentru Drepturile Omului, iar la cererea acestuia – și recomandările sale. Uneori procedurile speciale pot fi singurul mecanism capabil să alerteze comunitatea internațională în privința situațiilor specifice referitoare la drepturile omului.

Procedura 1503 – Procedura de comunicare a încălcărilor drepturilor omului – este destinată examinării situațiilor care conduc la încălcări flagrante, sistematice și temeinic dovedite ale drepturilor omului indiferent de țara în care se produc.

Comunicările privind încălcările drepturilor pot proveni de la orice persoană, grup

sau ONG-uri care se consideră victime ale unor violări ale drepturilor omului sau dispun de informații relevante despre aceste încălcări. Procedura 1503 se aplică la analiza situațiilor și nu vizează plângeri individuale.

Alte instrumente de care dispune Consiliul ONU pentru Drepturile Omului sunt: Forumul pentru minorități, Forumul Social și Mecanismul pentru populații autohtone, care se reunesc anual pe parcursul a două-trei zile, lucrările căror permit, în special societății civile, să-și exprime punctele de vedere asupra unei problematice specifice și să facă recomandări membrilor Consiliului ONU pentru Drepturile Omului pentru ameliorarea situației din domeniile respective.

La 13 mai 2010, Adunarea Generală a ONU, cu votul a 175 de țări-membre, a ales Republica Moldova pentru prima dată în calitate de membru al Consiliului pentru Drepturile Omului pentru perioada 2010-2013, fapt ce constituie rezultatul unor eforturi diplomatice realizate de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și de reprezentanțele sale permanente de la Geneva și New York.

Republica Moldova și-a prezentat candidatura în Consiliul pentru Drepturile Omului în 2006, serviciul diplomatic al țării angajându-se, astfel, într-un proces susținut de afirmare a obiectivelor Republicii Moldova privind respectarea și promovarea drepturilor omului atât în plan național, cât și în cel internațional.

Luând în considerare că unul dintre vectorii politicii externe moldovenești este reprezentat de promovarea valorilor democratice și a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, Consiliul ONU pentru Drepturile Omului reprezintă pentru Republica Moldova cea mai importantă platformă de acțiune, la nivel internațional, în vederea ameliorării situației drepturilor omului în statele lumii și stopării încălcării normelor din acest domeniu.

Declarația Universală a Drepturilor Omu-

lui, elaborată sub egida ONU, este documentul care a avut o însemnătate excepțională pentru elaborarea și dezvoltarea conceptului drepturilor omului pe plan internațional, în primul alineat al cărui este afirmată ideea că „recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume”.

Declarația Universală a Drepturilor Omului, cele două Pacte – Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și cele două protocoale facultative formează „Carta Internațională a Drepturilor Omului”.

Pe parcurs, după Declarația Universală a Drepturilor Omului, Adunarea Generală a ONU a adoptat peste 60 de convenții internaționale, pacte și alte documente privind drepturile omului, printre care trebuie evidențiate tratatele de bază, pentru monitorizarea implementării cărora au fost instituite mecanisme speciale de protecție a drepturilor omului: Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (1965), Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966), Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (1966), Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (1965) [6], Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (1979) [7], Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (1984), Convenția internațională cu privire la drepturile copilului (1989), Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor acestora (1990), Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (2006), Convenția internațională pentru protecția tuturor persoanelor contra disparițiilor forțate (2006, neintrată în vigoare).

Prin tratate au fost create nouă comitete

specializate pentru monitorizarea acțiunilor statelor-părți în direcția implementării prevederilor documentelor internaționale menționate mai sus.

Comitetul pentru drepturile omului monitorizează implementarea Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice.

Primul protocol opțional autorizează Comitetul să primească și să examineze plângeri ale persoanelor fizice cu privire la încălcarea drepturilor lor civile și politice. Comitetul este, de asemenea, abilitat să monitorizeze aplicarea celui de-al doilea protocol facultativ asupra abolirii pedepsei cu moartea.

Republica Moldova a ratificat Protocolul opțional la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice în anul 2007, cu următoarele rezerve: „Până la restabilirea deplină a integrității teritoriale a Republicii Moldova, prevederile protocolului se aplică doar pe teritoriul controlat efectiv de autoritățile Republicii Moldova”; „Comitetul Drepturilor Omului nu va avea competența de a examina cererile individuale care se referă la încălcări ale prevederilor Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice produse până la data intrării în vigoare a prezentului protocol pentru Republica Moldova”; „Comitetul Drepturilor Omului nu va avea competența de a examina cererile individuale care sunt în curs de examinare sau au fost examinate în fond de un alt organ internațional specializat.”

Protocolul facultativ la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice privind abolirea pedepsei cu moartea a fost ratificat de Republica Moldova în anul 2006, cu următoarea declarație: „Până la restabilirea deplină a integrității teritoriale a Republicii Moldova, prevederile Protocolului se aplică doar pe teritoriul controlat efectiv de autoritățile Republicii Moldova”.

Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale monitorizează implementarea Pactului cu privire la drepturile

economice, sociale și culturale, ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 217 din 28.07.1990. Spre deosebire de alte comitete, ai căror membri sunt aleși de statele-părți pentru respectiva convenție și raportează Adunării Generale, membrii acestui comitet sunt aleși de către Consiliul economic și social.

În 2008 Consiliul pentru drepturile omului a adoptat, Protocolul opțional la Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, care stabilește un mecanism de soluționare a plângerilor individuale în legătură cu încălcarea drepturilor economice, sociale și culturale.

Comitetul pentru eliminarea discriminării rasiale este un organ format din experți independenți, care monitorizează punerea în aplicare a Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială.

Articolul 14 din Convenție permite Comitetului pentru eliminarea discriminării rasiale să primească și să examineze plângeri de la persoane sau grupuri de persoane care se consideră victime ale încălcării de către statul-parte a unor drepturi enunțate în Convenție.

Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei monitorizează punerea în aplicare a Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei.

Statele-părți la tratat sunt obligate să prezinte rapoarte periodice către Comitetul respectiv privind modul în care sunt puse în aplicare drepturile din Convenție.

Odată cu adoptarea Protocolului opțional, sunt admise comunicări individuale cu privire la încălcările drepturilor prevăzute de această Convenție.

Republica Moldova a aderat la Protocolul opțional de la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei prin adoptarea Legii nr. 318 din 15.12.2005, recunoscând astfel competența Comitetului privind eliminarea discriminării

față de femei de a accepta și de a examina comunicările individuale sau ale grupurilor de persoane care susțin că sunt victime ale violării oricăruia dintre drepturile stabilite în Convenție.

Comitetul împotriva torturii monitorizează implementarea Convenției împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante. Toate statele-părți sunt obligate să prezinte rapoarte periodice către Comitet privind modul în care sunt puse în aplicare drepturile prevăzute de Convenție.

Potrivit prevederilor art. 22 din Convenție, orice stat-parte poate să declare că recunoaște competența Comitetului de a accepta și de a examina comunicări prezentate de sau în numele unor persoane particulare care pretind că sunt victime ale unei încălcări, de către statul-parte, a prevederilor Convenției. Comitetul nu acceptă nicio comunicare în care este implicat un stat-parte care nu a făcut o asemenea declarație.

Protocolul Opțional la Convenție, ratificat de Republica Moldova în martie 2006, creează Subcomitetul privind prevenirea torturii (SPT), care are mandat pentru vizitarea locurilor de detenție în statele-părți. În conformitate cu Protocolul opțional, statele-părți instituie mecanisme naționale de prevenire a încălcărilor la nivel intern, având, de asemenea, și mandat pentru a inspecta locurile de detenție.

Până la intrarea în vigoare a Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014 calitatea de Mecanism Național de Prevenire a Torturii în Republica Moldova a fost exercitată de avocații parlamentari în baza legii care reglementa activitatea avocaților parlamentari.

Conform prevederilor Legii nominalizate, în scopul protecției persoanelor împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, pe lângă Oficiul Avocatului Poporului se creează Consiliul pentru prevenirea torturii în

calitate de Mecanism Național de Prevenire a Torturii, în conformitate cu Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante [8].

Comitetul pentru drepturile copilului monitorizează punerea în aplicare a Convenției internaționale cu privire la drepturile copilului.

Acesta monitorizează, de asemenea, punerea în aplicare a două protocoale facultative la Convenție – Protocolul facultativ privind implicarea copiilor în conflictele armate și Protocolul facultativ referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă.

Convenția cu privire la drepturile copilului nu reglementează vre-o procedură specială de comunicare a încălcării drepturilor copilului, însă Comitetul pentru drepturile copilului poate cere, conform prevederilor art. 44, informații relevante referitoare la implementarea Convenției.

Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități monitorizează implementarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități de către statele-părți și a Protocolului opțional care autorizează Comitetul să accepte și să examineze plângeri ale persoanelor fizice care pretind a fi victime ale încălcării de către stat a prevederilor Convenției.

Comitetul pentru lucrătorii migranți analizează modul în care statele-părți respectă Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți prin revizuirea rapoartelor privind măsurile întreprinse de statele-părți în vederea implementării acesteia.

Comitetul, în anumite circumstanțe, poate să analizeze plîngerile individuale sau comunicări de la persoane fizice care pretind a fi victime ale încălcării drepturilor enunțate în Convenție de către statul-parte care a acceptat această procedură.

Sistemul european de protecție a drepturilor omului a fost stabilit de către Consi-

liul Europei (al cărui statut a fost semnat la Londra la 5 mai 1949, fiind fondat de zece state), având drept scop ca „fiecare membru al Consiliului Europei să accepte principiile statului de drept și principiul în virtutea căruia fiecare persoană aflată sub jurisdicția sa să se bucure de drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Consiliul Europei cuprinde 47 de state și are sediul la Strasbourg, în Palatul Europei.

Drapelul european, un cerc cu douăsprezece stele aurii pe un fond albastru întruchiează popoarele Europei, cercul simbolizând unitatea acestora.

Republica Moldova a devenit membru cu drepturi depline al Consiliului Europei pe 13 iulie 1995 [9].

Structura Consiliului Europei: Comitetul de Miniștri, Adunarea Parlamentară, Secretarul General, Congresul Autorităților Locale și Regionale, Comisarul pentru Drepturile Omului, Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Există, de asemenea, Comisia pentru democrație prin drept, cunoscută sub denumirea de Comisia de la Veneția.

Prin activitatea sa în domeniul drepturilor omului și cu ajutorul convențiilor și celorlalte instrumente legislative, Consiliul Europei urmărește:

- protejarea drepturilor civile și politice, grație procedurilor prevăzute de Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale;
- protejarea drepturilor sociale și economice prin mecanismul Cartei sociale europene;
- protejarea persoanelor private de libertate, prin intermediul vizitelor efectuate de Comitetul european pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;
- protejarea drepturilor minorităților naționale prin intermediul Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale;
- promovarea egalității între bărbați și femei (Comitetul director pentru egalitate între bărbați și femei);

- combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței (Comisia europeană împotriva rasismului și intoleranței);

- consolidarea libertății de exprimare și de informare prin mijloacele de comunicare în masă și prin libera circulație a ideilor și informațiilor dincolo de frontiere.

Sistemul drepturilor omului al Consiliului Europei își are izvorul juridic în Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale (Convenția Europeană), care garantează drepturile civile și politice de bază și Carta socială europeană revizuită, care prevede un sistem de drepturi sociale și economice [10].

Fiecare dintre aceste tratate stabilește propriul său cadru instituțional pentru supravegherea respectării obligațiilor asumate de statul – membru prin respectivul tratat.

Republica Moldova a ratificat Convenția Europeană, cu unele rezerve: a declarat că nu va putea asigura respectarea dispozițiilor Convenției în ce privește actele comise de organele autoprocimatei republici nistrene pe teritoriul controlat efectiv de acestea până la soluționarea definitivă a diferendului din această zonă.

De asemenea, de către Republica Moldova au fost ratificate și Protocoalele nr. I adițional, nr. 2, 4, 6, 7, 12, 14, 13, 15 (ultimul fiind ratificat doar de 7 state-membre din 47), 16 (semnat, dar neratificat).

Prin Convenția Europeană a fost instituită Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Curtea Europeană).

Mecanismul inițial de control prevăzut de Convenția Europeană a fost modificat de câteva ori: până la 1 noiembrie 1998 (intrarea în vigoare Protocolul nr. 11 la Convenția Europeană) mecanismul de protecție a drepturilor omului presupunea existența a două organe jurisdicționale – Comisia și Curtea Europeană a Drepturilor Omului – și un organ politic – Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei (Comitetul de Miniștri).

Actualmente, există un singur organ ju-

risdicțional împuternicit să judece cazurile de încălcare a drepturilor omului – Curtea Europeană a Drepturilor Omului, iar Comitetul de Miniștri este investit cu atribuții de supraveghere a executării hotărârilor Curții.

Curtea se compune dintr-un număr de judecători egal cu cel al părților contractante, care sunt aleși de Adunarea Parlamentară, dintre candidații propuși de acestea, pe o durată de șase ani, cu posibilitatea realegerii.

Comitetul de Miniștri este alcătuit din miniștrii Afacerilor Externe ai statelor membre sau delegații acestora.

Drepturi și libertăți garantate prin Convenție: dreptul la viață (art. 2); dreptul la libertate și la siguranța persoanei (art. 5); dreptul la un proces echitabil (art. 6); dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și corespondenței (art. 8), care poate fi conexat cu dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie (art. 12), egalitatea în drepturi și responsabilități a soților pe durata căsătoriei și cu prilejul desfacerii acesteia (art. 5 al Protocolului nr. 7); libertatea de exprimare, inclusiv libertatea presei (art. 10); libertatea de întrunire și de asociere (art. 11); dreptul la un recurs efectiv (art. 13); dreptul la protecția proprietății (art. 1 Protocolul nr. 1); dreptul la instruire (art. 2 Protocolul nr. 1); dreptul la alegeri libere (art. 3 Protocolul nr. 1); libertatea de circulație și dreptul de alegere a reședinței (art. 2 Protocolul nr. 4).

Interdicții statuate prin Convenția Europeană: tortura și pedepsele sau tratamentele inumane sau degradante (art. 3), sclavia, servitutea și munca forțată sau obligatorie (art. 4), discriminarea în exercitarea drepturilor și libertăților garantate de Convenție (art. 14) și interzicerea generală a discriminării (art. 1 Protocolul nr. 12), expulzarea sau refuzarea de către un stat a intrării propriilor cetățeni și expulzarea colectivă a străinilor (art. 3 și 4 Protocolul nr. 4).

Statul are obligația să vegheze ca persoanele aflate sub jurisdicția lui să se bu-

cure de drepturile și libertățile protejate de Convenția Europeană.

Într-una din cauzele sale Curtea a hotărât că responsabilitatea unui stat pe temeiul Convenției poate să fie angajată pentru actele tuturor organelor, agențiilor sau funcționarilor săi, cu motivarea că nu interesează rangul acestora, pentru că actele persoanelor ce acționează în cadrul funcțiilor lor oficiale sunt, în orice caz, imputabile statului căruia acestea aparțin.

Convenția permite, în același timp, indivizilor care se consideră lezați în drepturile lor să depună plângeri la instituțiile europene de la Strasbourg împotriva Guvernului pe care îl consideră răspunzător (CEDH, 28 octombrie 1999, Wille c/Liechtenstien, Recueil 1999-VII).

Convenția nu este abilitată să înlocuiască sistemele naționale de protecție a drepturilor omului, ci să reprezinte o garanție internațională ce se alătură dreptului de recurs în cadrul fiecărui stat.

Totodată, pentru a depune o cerere la CEDO, aceasta trebuie să satisfacă anumite condiții, care sunt stabilite în art. 34 și art. 35 ale Convenției (ex.: epuizarea căilor interne de recurs; respectarea termenului de șase luni, începând cu data deciziei interne definitive; referința la un drept prevăzut de Convenție etc.).

Curtea poate fi sesizată cu o cerere de către orice persoană fizică, orice organizație guvernamentală sau orice grup de particulari care se pretinde victimă a unei violări din partea unui stat parte la Convenție sau la Protocoalele sale adiționale.

Curtea nu este competentă să examineze cereri ce vizează situațiile care au avut loc sau au fost finalizate până la intrarea în vigoare a Convenției pentru statul pârât (pentru Republica Moldova, până la 12 septembrie 1997).

Cererea se perfectează în scris în una din limbile oficiale ale statelor membre ale Consiliului Europei și se expediază Curții prin poștă direct de către reclamant sau repre-

zentantul acestuia, care nu trebuie neapărat să fie un avocat autorizat.

Există cerințe stricte în ceea ce privește forma cererii expediate Curții. La cerere se anexează copiile hotărârilor judecătorești și ale altor documente sau probe la care se face referire în cerere și se expediază la adresa: Monsieur le Greffier de la Cour européenne des droits de l'homme Conseil de l'Europe 67075 STRASBOURG CEDEX FRANCE.

Procedura nu poate fi declanșată în fața Curții dacă nu s-au respectat condițiile de admisibilitate expuse mai sus, dacă cererea este anonimă sau dacă este similară unei cereri examinate anterior de către Curte sau este supusă unei alte instanțe internaționale de anchetă. Curtea adoptă decizii și hotărâri. Deciziile se referă la inadmisibilitatea/admisibilitatea totală/parțială și la radierea de pe rol pe diferite temeuri, în special atunci când părțile au ajuns la o reglementare amiabilă sau Curtea a acceptat o declarație unilaterală de recunoaștere a încălcării din partea Guvernului cu oferirea unei remedieri juste.

Hotărârile se adoptă cu privire la constatarea/lipsa încălcării drepturilor protejate de Convenție, prin care CEDO se poate expune simultan cu privire la inadmisibilitatea parțială sau totală a cererii și satisfacția echitabilă. Formularul de cerere poate fi găsit pe adresa: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/rum>

Deciziile și hotărârile se adoptă de formațiuni judiciare (articolul 26 din Convenție), și anume:

- de un judecător-unic, în situațiile în care cererile sunt vădit inadmisibile și nu impun necesitatea de a comunica cererea guvernului respondent;

- de un Comitet din 3 judecători, în situațiile în care cererile nu necesită o abordare judiciară minuțioasă și reprezintă niște cauze cu încălcări repetitive sau fac obiectul unei jurisprudențe deja bine-definite a Curții Europene.

Hotărârile comitetului sunt definitive din momentul adoptării (articolul 28 (2) din Convenție). De regulă, astfel de cauze sunt comunicate Guvernului, iar Agentul guvernamental este invitat să prezinte poziția Guvernului, în special cu privire la posibilitatea soluționării amiabile ori a altei remedieri a drepturilor;

- de o Cameră din 7 judecători în cauze complexe și în situațiile în care cererile nu sunt incluse în niciuna din categoriile de mai sus;

- de Marea Cameră, formată din 17 judecători, în cauze de o complexitate excepțională sau în cauze de o importanță primordială pentru întreaga jurisprudență a CEDO.

Cauzele la Marea Cameră ajung ca urmare a retrimiterii (contestare a hotărârilor de Cameră) ori prin desesizare din partea Camerei.

Hotărârea definitivă a Curții, prin care se constată o violare a Convenției, este obligatorie pentru statul împotriva căruia a fost pronunțată.

Hotărârile Camerei devin definitive în termen de trei luni din data pronunțării sau din ziua respingerii cererii de deferire a cauzei pentru examinare în Marea Cameră.

Hotărârile Marii Camere sunt definitive din ziua pronunțării.

În termen de trei luni din ziua în care hotărârea devine definitivă, statul pârât trebuie să plătească reclamantului compensațiile acordate de Curte.

Guvernul Republicii Moldova este reprezentat în fața Curții Europene de către Agentul guvernamental, care funcționează în cadrul Ministerului Justiției.

Prin prevederile art. 27 din Legea cu privire la Agentul guvernamental, Statul își rezervă dreptul acțiunii în regres împotriva persoanelor a căror activitate, cu intenție sau din culpă gravă, a constituit temei pentru adoptarea hotărârii privind plata obligatorie a sumelor stabilite prin hotărârea

Curții sau prin acord de soluționare pe cale amiabilă a cauzei.

Deși hotărârile Curții sunt opozabile doar părților procesuale, Curtea poate interpreta conținutul drepturilor protejate (autoritate de lucru interpretat) și dobândește valoare de precedent, cu efect chiar asupra dreptului intern.

Se relevă astfel funcția majoră a Curții – de a completa și remedia lacunele dreptului intern, afirmând caracterul subsidiar al mecanismului de control european, prin care nu se substituie dreptului intern, acesta rămânând principalul instrument de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale.

După intrarea în vigoare a Protocolului nr. 11, numărul cererilor depuse la Curte a crescut. Această supraîncărcare a determinat necesitatea perfecționării sistemului actual de control al respectării Convenției.

La 13 mai 2004 a fost adoptat Protocolul nr. 14 la Convenție, acesta fiind ratificat de toate statele-părți. Principalele inovații aduse de Protocolul 14 sunt: instituirea unor noi reguli privind formarea completelor Curții, respectiv înființarea formațiunii jurisdicționale a judecătorului unic și modificarea competențelor comitetului de trei judecători; consolidarea procedurii de executare a hotărârilor Curții; instituirea unui nou criteriu de admisibilitate; crearea condițiilor necesare pentru participarea Comisarului pentru Drepturile Omului în procedurile în fața Curții; întărirea procedurilor de anchetă a Curții și cu privire la reglementările amiable; crearea posibilității aderării Uniunii Europene la Convenție.

Suma totală achitată de Republica Moldova în perioada 2001 – 2014, în baza Hotărârilor CEDO constituie 15 830 965,67 milioane de euro (date statistice referitoare la perioada ulterioară nu sunt afișate pe portalul Agentului Guvernamental din Republica Moldova).

Carta socială europeană este un tratat al Consiliului Europei care garantează dreptu-

rile sociale și economice ale omului, fiind adoptată 1961 (în vigoare din 1965) și revizuită în 1996. Carta socială europeană revizuită, deschisă semnării la 3 mai 1996, a extins numărul drepturilor garantate, care se divizează în 2 categorii: condițiile de muncă și coeziune socială.

Republica Moldova a ratificat Carta socială europeană revizuită la 8 noiembrie 2001 și a acceptat 63 din 98 de dispoziții ale Cartei revizuite [11].

Ratificând Carta socială europeană revizuită, Republica Moldova și-a asumat un șir de responsabilități și obligații, ce țin, în principal, de adoptarea unor măsuri necesare în vederea executării reale a prevederilor ratificate, întocmirea rapoartelor naționale referitoare la aplicarea Cartei, precum și participarea la ședințele Comitetului guvernamental.

Statele-părți elaborează rapoarte privind implementarea dispozițiilor Cartei, care au fost acceptate.

Comitetul european pentru drepturi sociale monitorizează conformitatea situației în statele-părți la Carta socială europeană revizuită prin examinarea rapoartelor și deciderea dacă situația din țările în cauză este sau nu în conformitate cu Carta socială europeană.

Deciziile Comitetului european pentru drepturi sociale, cunoscute sub numele de „concluzii”, sunt publicate în fiecare an.

În Raportul pentru Moldova din 2013, Comisia europeană pentru drepturile sociale a deplâns faptul că țara noastră nu a acceptat unele dintre cele mai importante articole ale tratatului internațional: articolul 14 cu privire la protecția socială, articolul 23, care protejează drepturile sociale ale persoanelor vârstnice și articolul 40, care obligă guvernele să ia măsuri pentru prevenirea sărăciei și excluziunii sociale, dar și procedura plângerii colective, în conformitate cu care cetățeanul poate depune o plângere prin intermediul unei organizații neguvernamentale internaționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Rezoluția Adunării Generale privind înființarea Consiliului pentru Drepturile Omului, nr. 60/251 din 15 martie 2006.
2. Nota explicativă a Secretarului General „În mai mare libertate: către dezvoltare, securitate și drepturile omului pentru toți” privind măsurile propuse de către acesta ca urmare a Summitu-lui Mileniului - inițial transmisă de Secretarul General președintelui Adunării Generale la 14 aprilie 2005, cu rugămintea de a o aduce în atenția Adunării Generale.
3. Institution-building of the United Nations Human Rights Council, Resolution 5/1, 18 June 2006.
4. General Guidelines for the Universal Periodic Review, Decision 6/102, 27 September 2007.
5. Modalities and practices for the universal periodic review process PRST/8/1, 9 April 2008.
6. Report of SR to the Human Rights Council on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Manfred Nowak, 12 February 2009 // A/HRC/10/44/Add.3.
7. Report of SR to the Human Rights Council on violence against women, Yakin Erturk, 8 May 2009 // A/HRC/11/6/Add.4.
8. Lege cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014.
9. HP privind ratificarea Statutului Consiliului Europei nr. 522 din 12.07.95 //MO 41-42/474, 28.07.1995.
10. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950, adoptată la Roma pe 4 noiembrie 1950, în vigoare din 3 septembrie 1953, în vigoare pentru Republica Moldova de pe 12 septembrie 1997.
11. Carta socială europeană revizuită din 03.05.1996, adoptată la Strasbourg pe 3 mai 1996, în vigoare pentru Republica Moldova de pe 1 ianuarie 2002.
12. Lege cu privire la Agentul guvernamental nr. 151 din 30.07.2015.

Prezentat: 02.06.21

E-mail: ctitor999@gmail.com